

41643 - آیا می‌توان برای تخفیف عذاب میت شاخه‌ای تر را بر قبر وی گذاشت؟

سوال

در یکی از احادیث خواندم که پیامبر ﷺ دو شاخه‌ی تر را بر روی دو قبر که اصحابش در آن عذاب می‌شدند گذاشت تا عذابش کم شود، اما حکمت از این کار را ندانستم، و آیا برای ما نیز جایز است که این کار را انجام دهیم؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً:

بله از پیامبر ﷺ ثابت شده که از کنار دو قبر گذشتند و فرمودند: **این دو نفر، عذاب داده می‌شوند اما نه بخاطر گناه بزرگی.** سپس فرمود: **بلی، یکی از آنان، خود را از ادرار پاک نمی‌کرد و دیگری، سخن چینی می‌نمود.** آنگاه، رسول الله ﷺ شاخه‌ی تر درختی خواست. آن را دو قسمت کرد و هر قسمت آنرا روی یکی از آن دو قبر، گذاشت. از رسول الله ﷺ پرسیدند: چرا چنین کردی؟ فرمود: **امید است تا زمانی که این دو شاخه، خشک نشده است، خداوند، عذاب آنان را تخفیف دهد** به روایت بخاری (۱۳۷۸) و مسلم (۲۹۲).

و این دلیل آن است که عذاب آنان کم می‌شود اما این دو شاخه‌ی تر چه ربطی به کم شدن عذاب از آن دو نفر دارد؟

۱- گفته‌اند: زیرا دو شاخه‌ی تر تا وقتی که خشک نشده‌اند به تسبیح می‌پردازند و این تسبیح باعث تخفیف عذاب از میت می‌شود. برخی نیز از این مساله یک مساله‌ی دیگر - هر چند بعید - استنباط کرده‌اند - مبنی بر اینکه سنت است انسان برای کم شدن عذاب اهل قبور به نزد آنان برود و تسبیح گوید.

۲- برخی از علما گفته‌اند این تعلیل ضعیف است، زیرا آن شاخه‌ها بالاخره تسبیح می‌گویند و تفاوتی ندارد که خشک باشند یا تر، زیرا الله متعال می‌فرماید: **تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ** [اسراء/ ۴۴] (آسمان‌های هفتگانه و زمین و هر کس که در آنهاست او را تسبیح می‌گویند و هیچ چیز نیست مگر اینکه در حال ستایش تسبیح او می‌گوید، ولی شما تسبیح آن‌ها را در نمی‌یابید). و صحابه تسبیح گفتن سنگریزه‌ها را در دست پیامبر ﷺ شنیدند با اینکه سنگریزه خشک است، بنابراین، علت چیست؟

علت این است که پیامبر ﷺ از خداوند متعال خواسته است تا وقتی که این دو شاخه تر هستند از عذاب آنان بکاهد. یعنی

اینکه مدت زمان آن طولانی نیست و این برای ترساندن کسانی است که این دو کار را انجام می‌دهند زیرا کارشان [هرچند در ظاهر کوچک است اما در واقع] بزرگ و خطرناک است چنانکه در روایت دیگر آمده است: **بلکه بزرگ است.**

یکی از آن‌ها خود را از ادرار پاک نمی‌داشت و این یعنی بدون طهارت نماز می‌خواند [یا اصلاً اهل نماز نبود].

و دیگری سخن چینی می‌کرد و رابطه‌ی بندگان خدا را به هم می‌زد و باعث دشمنی آن‌ها می‌شد که این نیز گناه بزرگی است.

این معنای به مضمون حدیث نزدیک‌تر است، یعنی آنکه پیامبر ﷺ برایشان شفاعتی موقتی نمود تا هشداری باشد برای امت نسبت به این گناه بزرگ، نه آنکه ایشان در حق امت خود بخیل باشند.

دوم اینکه:

برخی از علما - که خداوند از آنان درگذرد - گفته‌اند: سنت است انسان شاخه‌ای تر یا درخت یا مانند آن را بر روی قبر قرار دهد تا از عذاب اهل آن کم شود؛ اما این استنباط بسیار بعید است و انجام آن جایز نیست زیرا:

اولاً: ما نمی‌دانیم کسی که در قبر است عذاب می‌شود، به خلاف رسول الله ﷺ که الله متعال از طریق وحی ایشان را از حال آن دو باخبر نمود.

دوم: اگر این کار را انجام دهیم در واقع به میت توهین کرده‌ایم زیرا در حق وی گمان بد برده‌ایم و او را در حال عذاب دانسته‌ایم! در حالی که چه بسا در نعیم و خوشی باشد و چه بسا از جمله کسانی باشد که خداوند پیش از مرگ ایشان را به سببی آمرزیده و در این حال از دنیا رفته و بنابراین مستحق عذاب نبوده.

سوم: این استنباط مخالف روش سلف صالح بوده زیرا آنان چنین کاری را انجام نمی‌دادند و این روش آنان نبود، در حالی که آن بزرگان آگاه‌ترین مردم نسبت به شریعت خداوند بودند.

چهارم: الله متعال توسط پیامبرش ﷺ چیزی بهتر از این کار را به ما یاد داده است، چنانکه از رسول الله ﷺ روایت شده هنگامی که دفن میت به پایان رسید، فرمودند: **برای برادران از الله آمرزش بخواهید و برایش دعا کنید، زیرا او هم اکنون مورد سوال قرار می‌گیرد.**

مجموع فتاوی شیخ محمد بن عثیمین رحمه الله (۲/ ۳۰) با اندکی تغییر و تصرف.